

מדינה יהודית בדרך

גליון מס' 46 ♦ "מי בא" 218 ♦ ו' אלול התשפ"ו

בכל דרכיך דעהו

♦ הקדמה

פרשיות שופטים וכייתצא, הרביעי והחמישית בשבע-של נחמה, הם בני זוג מובהקים, **כנצח והוד**, הספירות הרביעית וחמישית, הקרויות "תרין פלגי גופא", ומקבילות בקומת הגוף **לשתי הרגליים** הפועלות תדיר בשיתוף פעולה. במקבילות הנפשיות-פנימיות נצח והוד הם **בטחון ותמימות**, עליהן נאמר בספר משלי (יט) **הולך בתום – ילך בטח**.

אכן פרשת שופטים שכנגד הנצח, עוסקת במהלכי הציבור ומלחמותיו, שהן מטבע הדברים יוזמות-אקטיביות ו**דרכי מצוה**, ואילו פרשת כייתצא עוסקת ברובה-ככולה במלחמות-מאבקי היחיד בהליכתו **בדרכי הרשות** שלו. וכך פותחת הפרשה ב"כי תצא למלחמה" – מלחמת הרשות, כדברי רש"י [ואם-כי גם בפרשת שופטים מדובר על מלחמת הרשות – שם עוסקים במדיניות הציבורית הנאותה, וכנגדה לעיקר – למלחמת המצוה של כיבוש הארץ. וכך "תמים תהיה" שבפרשת שופטים היא תמימות ציבורית אקטיבית, "תמימות שבבטחון", ואילו הבטחון הנדרש גם ליחיד בממהלכיו, הוא בטחון פסיבי ש"יהיה טוב" – "בטחון שבתמימות"].

♦ "אשר קרך בדרך" – היחיד

בדרך כלל הספקנות המקררת, תולדת עמלק שכולו מבטא **אקראיות**, אשר על מחייתו מצוים אנו בסוף הפרשה, אינה שלטת בציבור ההולך לבטח דרכו, וכפי שנחלצנו מרפיון הידים שהחדיר בנו עמלק ברפידים אם אמנם יש ה' בקרבנו, והתייצבנו לדרך-סיני "כאיש אחד בלב אחד", כי אכן די-ניכר כי "יש ה' בקרבנו" כציבור, והשכינה שורה בישראל-הגוי-כולו (המלומד גם בניסים גלויים).

אכן ביחיד, הבודד במלחמותיו בדרכי הרשות, עלולות לצוץ ספיקות, האם אמנם יש ה' גם בתחומי הרשות, והאם אמנם השכינה שורה גם בקרב לבי כיחיד ובענייני הפרטיים-הקטנים? או שמא דת-התורה היא ציבורית-מצוותית, אך בכל

מה שאינו כזה "הרשות נתונה להשתחרר" ולהימסר למקרים-האקראיים!?

אמנם באמת-לאמתו, זוהי בדיוק עצת עמלק אשר "לא ירא אלקים", לזלזל בדרכי הרשות ובעניינים "הפעוטים" הרבים מספור שנפגש בהם היחיד בדרכו. ועל כן דווקא היחס הרציני לקטנות, מתוך יראה תמימה, הוא זה המוחה את עמלק [הדבר מקביל לפרשת **עקב**, השניה-של-נחמה שכנגד הגבורה, העומדת בספירות מעל ההוד, ובמרכזה פרשת היראה (בגימטריא גבורה) שמכוחה דווקא היכולת לשמור את המצוות הקטנות שאדם נוטה לדוש בעקביו, לעומת פרשת **ואתחנן** (שכנגד **החסד** העומד מעל הנצח), ובה "הדברים הגדולים"-הציבוריים שמכח **האהבה**, עשרת הדברות ופרשת שמע. ובאמת אין יהדות בלא "שתי הכנפיים" של יראה ואהבה, סור מרע ועשה טוב, "אנכי" ו"לא יהיה לך", ציבור ויחיד].

♦ כי יקרא קן צפור לפניך בדרך

הענין הזה בא לידי ביטוי מופלא ברצף המצוות אשר מתחיל במצות **שילוח הקן** הפותחת ב**כי יקרא**. ידוע כי פרשת כייתצא משופעת במצוות יותר מכל שאר הפרשיות שבתורה, **ע"ד** במספר (וסימן): **"עד ה' בכס"**; "ואתם **עדי** נאום ה'"). ואולם יש להבחין – וכך הבחינו רבותינו – בין 12 המצוות הראשונות, לבין 59 המצוות שבראשן מצות שילוח הקן, המתחילות **פרשה פתוחה** שבה כלולים ונגררים (בדרך "מצוה גוררת מצוה") בריבוי פרשיות סתומות, כל מצוות הפרשה עד – ולא עד בכלל – מצות זכירת מעשה עמלק, מחייתו ואיסור שכחתו, הבאות בסוף כסיכום הפרשה כולה.

הווי אומר: מצות קן ציפור המזדמנת לו לאדם בדרך, כאשר היא "נלקחת ברצינות" והופכת למצוה שלימה, הריהי לוקחת את **עצם האקראיות** והופכת אותה לקריאה דווקאית! וכך הוא בכל שאר המצוות, שכולן "הזדמנויות פז" המזמינות **השגחה פרטית** על כל צעד ושעל (גם ללא ניסים גלויים), וכך נמחה

הקדושה, מייצגת **תאוות היתר** שנוטות למשוך לרע והריהן "קליפה", אך בשבת הן הופכות למצות עונג שבת ונכנסות לקדושה].

אבל האמנם יש לנו למחוק מן הלכסיקון (הפנימי) את המושג "רשות" כעומד בזכות עצמו (ולא רק כשדה־מבחן אם לטוב אם למוטב)? נראה כי לא־כן הוא:

ידוע כי ישנם "ארבע רשויות לשבת", ובימינו מדברים על "רשות הנמלים" או "רשות טבע והגנים" וכיוצא, אבל מהי "רשות" סתם? – הווי אומר: **מלכות**, כמו בפרקי אבות: "הווי זהירים ב**רשות**", שאין מקרבין לו לאדם אלא לצורך עצמם, נראים כאוהבים בשעת הנאתם, ואין עומדים לו לאדם בשעת דוחקו". שמענו לפי דרכנו, שכל ענייני המדינה־הממלכה שאין להם חקר, שמם נאה להם: רשות, כי הרשות נתונה ביד המלך־המדינה לעשות כל חפץ לבם, ומי יאמר להם מה תעשו.

ונראה כי אכן ישנה רשות גם בקדושה – ודווקא בציבוריות. ענייני המדינה מטבע הדברים אינם בעלי אופי "דתי", אלא חול־אראצי, גם אם המלך הכשר מחוייב כמובן לדת־של תורה בסור מרע ועשה טוב. במה תבטא יהודיותה של הרשות־המדינה החולית־מטבעה? נראה כי **במדת התמימות־הפנות** והרצינות שבכל מהלכיה, בניגוד גמור לציניקניות הגמורה, התועלתנית, המאפיינת את הרשות הנכרית, כמבוסא במאמר הנ"ל מפרקי אבות.

התמימות והרצינות הם, כמבואר, פנימיות ספירת ההוד בה עומדים אנו בשבוע החמישי שלנחמה. **התם** הוא זה שאינו "אחד בפה ואחד בלב"; פשוט־פתוח הוא ולא מופנם אלא **תוכו כבדו**, וסתריו (הטובים) נגלים החוצה בפניו המוקרנות בהוד מיוחד (ומכאן גם ההצלחה הכלכלית, כנודע ליודעים מ"מעשה החכם והתם" שסיפר רבינו נחמן). [ויצוין כי "הוד מלכות" הוא ביטוי תנכ"י הכתוב אצל שלמה. ואין ביטוי כיוצא בו הקושר ספירה כלשהי למלכות!].

הרי שגם ללא "תודעה דתית" ישנה מסילה־מְהֻדָּת למדינה כפי שהיא (לתשומת לב החילונים שבינינו!). דברנו בגליונות קודמים על החובה הקריטית המוטלת על החרדים להודות ולהכיר תודה למדינה, על הקמתה ועל קיומה, ואולם כאן מתחדשת לנו **אמירה־עצה יהודית כללית** כלפי המדינה החילונית כפי שהיא, לאחוזי היטב במדת **ההוד** התמה בכדי להתייחד ולהצליח [וכידוע כל יהודי נקרא על שם יהודה בן לאה שפתחה בהודיה, ויהודה ה"מחוקק" מתייחד גם בתכונתו לומר "מה בצע", כלומר לשקול לטווח קצר, כהוראת שעה, גם שיקולים פנימיים־"מלכותיים" שאינם דווקא הלכתיים־דתיים, ואכמ"ל].

עמלק־הספק, דברי הרשות נכנסים לקדושה, והשכינה שרויה בתוך כל יחיד ובתוך כל מעשה.

על כך אמרו חכמים בסוף מסכת ברכות: איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויים בה – **בכל דרכיך** (דרכי הרשות, ולעתים אף בעקבות מצב עבירה!) **דעהו, והוא יישר אורחותיך!** (משלי ג, ו. והרמז: **דע ה'ו**, כלומר קשר וקשר את אותיות ה'ו של שם הוי"ה, הרומזות כידוע לייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, זו כנסת ישראל).

♦ "כנגד יצר הרע"

אבל גם המצוה הראשונה שבפרשה, דין יפת תואר במלחמת הרשות, מתקשר למחיית עמלק שבסופה. עמלק הוא היצר הרע, הנחש הקדמוני (בו רמזו שרש **הָמָן** **בהמָן העץ** כדברי רבותינו) הטוען כי "הכל אסור" (לכם הדתיים... ולכן מוטב להיות כאלקים ולהחליט בעצמכם!). ואנו אומרים כנגדו: אכן בכל דבר היפה בעיני איש ישראל, גם אם הוא נראה כעבירה, ישנו ניצוץ אלקי שניתן "לשבותו" לקדושה, אך לעתים הבריור קשה, ארוך ומיוסר, ולא תמיד מומלץ להכנס אליו [וכפי שנרמז מן ה"סמוכים" שהלוקח יפת תואר במלחמה סופו לשנאתה ולהוליד ממנה בן סורר ומורה שסופו חטא משפט מות, כאבשלום הנולד לדוד מאשת יפת תואר וסוף שנתלה על עץ בשערו. ואולם כידוע בדברי חז"ל, גם אותו העלה דוד לחיי עולם הבא (כנראה משום שנתגלו בו רחמים נסתרים על אביו, בכך שלא שעה לעצת אחיתופל, ואכמ"ל)].

ומכל מקום "עפר לפיו" של הנחש־היצר הרע הטוען שהכל אסור, אלא להיפך: עקרונית **אין שום רע מוחלט, וכל היפה באמת עתיד להכלל בקדושה** (וכל ה"אבידות" עתידות להימצא ולשוב לשורשם, כמצוה הסמוכה). וגם בהווה אמרו חכמים (בפרק שמיני של מסכת חולין, הנלמד כעת ב"דף היומי"): כל שאסר לנו הכתוב, התיר לנו במקביל משהו כשר שטעמו כיוצא־בו!

♦ האם ישנם בכלל דברי רשות?

לכאורה יוצא מכלל הדברים (ואכן כך נהוג לומר בכתבי חסידות) שבאמת־לאמתו אין כלל "דברי הרשות", דברי היתר שאינם מצוה, אלא או שהם מהווים פתח לקליפה קשה, או שהם הזדמנות למצוה וקדושה. וכך אומר פתגם חסידי ידוע: מה שאסור הרי אסור, ומה שמותר – מיותר! [ובלשון הקבלה: **קליפת נוגה** העומדת בחזון יחזקאל הנביא בין שלשת הקליפות הטמאות ("רוח סערה" "ענן גדול" ו"אש מתלקחת"), לבין מרכבת